

Кононенко Т. В.*

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

У статті розглядаються особливості економічної освіти в початковій школі та прийоми формування економічних знань учнів на уроках математики за допомогою розв'язування математичних задач економічного змісту.

Перетворення, що відбуваються в усіх сферах українського суспільства, не могли не торкнутись і системи освіти, яка визначає інтелектуальний потенціал країни, є умовою її процвітання. Затребуваними стають люди, здатні системно й конструктивно мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, приймати рішення. Економічна криза, яку переживає нині Україна, є наслідком руйнування єдиного економічного простору і переходу до принципово іншої економічної моделі. У таких умовах особливо актуальним стає питання економічного навчання молодших школярів.

Проблема набуття економічних знань підростаючим поколінням завжди була предметом вивчення науковців різноманітних напрямів – психологів, педагогів, математиків, соціологів, економістів тощо.

Так, у роботах Г. С. Агошкової, Н. Г. Гордієнко, С. О. Чернер початкова школа розглядається як важливий пропедевтичний етап в системі неперервної економічної освіти.

Наш співвітчизник, видатний педагог А. С. Макаренко у своїх працях указував: «Кожна людина є учасником суспільного виробництва, і чим краще вона підготовлена для цього, тим більше користі принесе державі і собі» [4]. Називаючи економічне виховання господарським, він говорив про те, що кожній людині доведеться в житті брати участь у загальнодержавному господарстві, і чим краще вона буде підготовлена до цієї справи, тим більше дасть користі і державі, і самій собі. Можемо стверджувати, що економічна освіта радянських часів зводилася до формування таких якостей як бережливість, раціональність, виховувала дбайливого господаря загальнонародної власності, майже не розглядаючи системи основних економічних законів і понять.

Сучасні вчителі-новатори розробляють цікаві виховні заходи за економічною тематикою, нестандартні уроки. Так, учитель початкових класів із м. Старобільськ Луганської області С. В. Дашевська розробила інтегровані уроки математики з елементами економіки в 4 класі [2, с. 9].

Особливістю економічної освіти в початковій школі є практична спрямованість економічних знань, їх тісний зв'язок із життям самої дитини та суспільства. Учні мають розуміти, як

---

* Кононенко Т. В.

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

потрібно діяти в повсякденних ситуаціях: під час планування сімейного бюджету, купівлі товару чи споживання послуги тощо. Перед учителем стоїть завдання організувати активне засвоєння школярами подій навколишнього світу в його економічних зв'язках і залежностях; підвести учня до визначення себе як частки суспільства; забезпечити гармонійний розвиток особистості. З огляду на це в загальноосвітніх навчальних закладах потрібно створювати умови для розвитку в учнів економічного мислення, уміння орієнтуватись в економічному середовищі, володіння навичками грамотної економічної поведінки та ділової етики. Одним із дієвих методів є інтеграція економічної освіти з базовими предметами шкільного курсу початкової школи, а саме – з математикою.

Мета статті – висвітлити особливості формування економічних знань на уроках математики через розв'язування задач, проведення нестандартних уроків.

Формування початкової економічної культури в дітей молодшого шкільного віку – це підготовка молоді до життя в суспільстві, де налагоджуються нові ринкові відносини. Тому діти не повинні залишатися осторонь економічних проблем. Ми часто спостерігаємо недостатність економічних знань в учнів. Розглянемо це на елементарних прикладах. Часто доводиться бачити, як діти вимагають від батьків щось купити (іграшку, солодоці тощо). Відмову батьків щось їм купити сприймають як особисту образу. Або, буває, батьки доручають дітям купити хліба, а вони замість хліба купують щось інше, наприклад, шоколадний батончик.

Це відбувається через те, що зазвичай діти не усвідомлюють, як важко заробляти гроші, як потрібно їх витратити, що таке ціна тощо. Саме тому необхідно ще в дитячому віці сформувати в учня початкові економічні знання, уміння та навички, які згодом зможуть скласти його життєву компетенцію.

Учні початкової школи у повсякденному житті беруть участь в економічному житті своєї родини, але їх уявлення характеризуються відсутністю глибини, чіткості; діти не мають уявлень про планування витрат, заощадження коштів, їх розподіл, ефективне використання.

Великий потенціал в опануванні основних економічних знань має такий навчальний предмет, як математика. Аналізуючи підручники з математики для початкових класів, можна зробити висновок, що економічного матеріалу в них достатньо. Підручник М. В. Богдановича, Г. П. Лищенко [1] є об'єктивним і найбільш точним щодо обсягу необхідного матеріалу, але він не повністю відповідає реаліям сьогодення з точки зору обізнаності дітей в економічних поняттях.

Оскільки на уроці математики чільне місце посідає розв'язування задач, то дуже важливо, щоб ці задачі складались на основі конкретних економічних ситуацій та мали прикладний характер. Ще К. Д. Ушинський звертав увагу на те, що задачі,

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

які розв'язують діти, повинні мати практичне й наочне значення, що згодом ці задачі можуть бути першими уроками в домашньому господарстві й політичній економіці [5].

Існує багато типів задач з економічним змістом, які допомагають дітям отримувати економічні знання. Насамперед, необхідно познайомити учнів з такими поняттями, які не раз зустрічаються їм у житті (господарство, бюджет, сімейна економіка, кошти та інші).

Поняття – це форма і продукт абстрактного мислення, який відображає суттєві ознаки і властивості, внутрішні і зовнішні зв'язки предметів, явищ і процесів дійсності в їх суперечностях і розвитку [3].

За допомогою задач можна ввести таке поняття, як сімейний бюджет. Наприклад: Сімейний бюджет – це гроші, які сім'я витрачає на власний розсуд. Бюджет може складатися з доходів (зарплата батьків, пенсія бабусі та дідуся, стипендія для студентів, які гарно навчаються) і витрат (оплата за квартиру, покупка товарів тощо). Розглянемо це на прикладі задач. Математичні задачі, яка розкриває зміст такого поняття, як заробітна плата:

Деталі одного виду виготовляють дві бригади. У першій 8 робітників, у другій – 10. За зміну кожен робітник першої бригади виготовляє 5 деталей, другій бригади – 6 деталей. Знайти, скільки гривень за зміну зароблять дві бригади разом. Оплата однієї деталі 20 грн.

Батько отримує 4000 грн на місяць, а мама – 2 000 грн. Скільки грошей вони заробляють за 1 рік? Чи зможуть вони за три місяці купити телевізор за 8 000 грн і з'їздити у відпустку на 15 000 грн, якщо 2/3 зарплати йде на побутові витрати?

Зарплата тата – 7 000 грн, мами – 3 000 грн, пенсія бабусі – 2 200 грн, а витрати були такі: на продукти – 5 000 грн, за комунальні послуги – 1 400 грн, дитячий садок – 300 грн, ремонт холодильника – 700 грн. Підрахуй, чи вистачить родині грошей до наступної зарплати?

Врожайність часнику – 20 кг з однієї сотки (100 м). Яка маса часнику, зібраного з ділянки довжиною 50 м і шириною 40 м? Який дохід отримає фермер, якщо часник був проданий за 50 грн за кг, а на купівлю насіння він витратив 100 грн?

Математична задача, яка розкриває продуктивність праці:

Швачка за 6 днів роботи стала виготовляти вироби, використовуючи новий пристрій. Її денна продуктивність зросла на 2 вироби. Всього за 8 днів вона виготовила 100 виробів. Знайти продуктивність праці після застосування нового пристрою.

Математична задача, яка розкриває вартість продукції:

Потрібно відремонтувати дороги від районного центру до двох навколишніх сіл. Довжина доріг 3 км і 7 км. Затрати на 1 км дороги однакові і становлять 80 грн. Обчислити витрати на ремонт кожної дороги; на ремонт двох доріг.

Задача, яка знайомить дітей з таким поняттям, як «прибуток». Прибуток – різниця між доходами і витратами на виробництво товару або послуги.

Виручка від продажу продукції, що випускається підприємством, склала 50 000 грн. При цьому було витрачено: на сировину 20 000 грн; на паливо 1 500 грн; заробітна плата 14 500 грн; кредити, податки 4 500 грн; загальні витрати: 40 500 грн. Який прибуток підприємства?

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

Велику зацікавленість визивають у дітей задачі з казковим сюжетом.

Гвинтик і Шпунтик відкрили автомайстерню. Для цього вони взяли в оренду будинок строком на 1 рік і внесли оренду плату у розмірі 6 000 грн. Купили запасних частин на 300 000 грн, найняли охорону за 36 000 грн. Вся вартість наданих послуг з ремонту автомобілів склала 500 000 грн. З них заплатили податки 10 000 грн. Якою буде чистий прибуток наших підприємців за рік, за місяць?

Мишці-Норушці, Жабі-Квакушці і їх друзям стало тісно жити в старому теремку. Вирішили побудувати новий будинок. Підраховали: закласти фундамент – 10 000 грн, стіни поставити – 36 000 грн. Дах встановити – 20 000 грн, обробити зсередини – 24 000 грн. Половину цієї суми вони взяли в кредит у банку. Скільки грошей вони повинні повернути в банк, якщо за використання кредиту додаткова плата 1/5 частина від суми кредиту?

Одним із засобів збудження інтересу до засвоєння економічних понять є цікавість. Як відзначала Г. І. Щукіна, «цікавість, виступаючи в якості пізнавального інтереса і як засіб популяризації наукових знань, сприяє, з одного боку, наближенню наукової істини до розуміння людини, з другого боку – найкращому перебігу пізнавального процесу людини, активізації її мислення, загостренню емоційного ставлення до предмета пізнання [6].

Для активізації пізнавальних процесів можна використати нестандартні уроки математики (наприклад, ділову гру), на яких ознайомлювати дітей з економічними поняттями, моделюючи навички економічної поведінки, адаптуючи до нових соціально-економічних умов шляхом вирішення практичних завдань. Важливо на початку уроку налаштувати дітей на те, що отримання знань і вмінь для них найбільший прибуток. Учень, який виконав завдання, активно працював на уроці, отримує «жетон» до «Банку знань». Зорієнтувати дітей на те, що знання – прибуток, незнання – збитки. За кількістю «жетонів» можна оцінити роботу учня протягом уроку.

Наприклад, урок математики у 3 класі, проведений у формі ділової гри з теми: «Додавання і віднімання круглих сотень з переходом через розряд. Задачі на 2 дії, творча робота над задачею». На етапі актуалізації знань, умінь, навичок слід повторити такі поняття як «ціна», «кількість», «вартість», «гроші» у формі гри «Наповни кошик понять». Ознайомитись із походженням грошової одиниці – гривни. У ході бесіди з'ясувати значення поняття «банк» та професії, пов'язані з роботою в банку (касир, оператор, банкір, менеджер). Використовуючи аксесуари (шалики), діти під час гри стають співробітниками банку. За роботою спостерігають міжнародні експерти, котрі протягом уроку визначають ділові якості співробітників банку: чіткість, уважність та акуратність при роботі з цифрами; швидкість при виконанні математичних операцій (усна лічба, сигнальні карти). На уроці, працюючи в групах, діти вчаться складати фінансовий звіт (доходи, витрати, прибуток, рахуючи приклади). Виконуючи завдання, випробовують себе в ролі

СКАРБНИЦЯ МЕТОДИЧНИХ ІДЕЙ

кассира, відправляють документи електронною поштою. Під час роботи над задачею демонструють таку якість, як уміння правильно й охайно оформляти ділові папери.

Задача. Батько Ведмідь працює лісовим сторожем і отримує 200 грн, мама Ведмедиця працює поваром і отримує 150 грн. Бабуся – 150 грн пенсії. На продукти витратили 200 грн, на обнови 150 грн, на транспорт 70 грн. Чи зможе родина купити матусі шубу за 65 грн?

Знайомимось ще з однією можливістю банку – благочинністю. Банк має назву «Надія». Він оголошує акцію «Твори добро». Діти роблять паперових журавликів, нашіптують їм побажання видужування всім хворим дітям, відправляють у небо. Міжнародні експерти протягом уроку відслідковують роботу, виставляють бали, нагороджують сертифікатом Міжнародного зразку.

Таким чином, у початковій школі на уроках математики ми можемо надавати дітям знання з економіки, ознайомлюючи їх з економічними поняттями за допомогою розв'язування різних типів задач відповідного змісту.

Література:

1. Богданович М. В. Математика. Підручник для 3 класу / М. В. Богданович, Г. П. Лищенко. – К. : Генеза. – 2015. – 176с.
2. Дашевська С. М. Інтегрований урок математики з елементами економіки в 4 класі / С. М. Дашевська // Початкове навчання та виховання. – 2010. – №6 – С. 9-12.
3. Електронний ресурс: Форум: Електрон. Інформ.біул. – Режим доступу : [http:// school1.vrn.ru/page/318](http://school1.vrn.ru/page/318)
4. Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. – К. : Радянська школа, 1990. – 366 с.
5. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6-ти т. Т. 1 / К. Д. Ушинский; сост. С. Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – 414 с.
6. Щукина Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1988. – 208 с.

Кучина Т. Д.*

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОДОЛАННІ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА МОВЛЕННЯ УЧНІВ

У статті піднімається актуальна для сучасного інформаційного суспільства проблема негативного впливу соціальних мереж на мовлення підлітків, досліджуються типові помилки, які допускають учні при спілкуванні в соціальних мережах, наводяться приклади прийомів роботи з їх запобігання. У статті висвітлено роль учителя української мови у формуванні культури Інтернет-мовлення.

Інтернет у наш час став засобом спілкування для багатьох людей, особливо для підлітків. Віртуальне спілкування все частіше витісняє особисте. Воно має свої переваги: тут не мають

---

* © Кучина Т. Д.